

общественного развития, создание разнообразных методик по оценке остаточных знаний и их совершенствование.

Библиографические ссылки:

1. Дьюи Д. «Психология и педагогика мышления». / Д. Дьюи [Пер. с англ.]. — М. : «Совершенство», 1997. — 208 с.
2. Захаров И. Остаточные знания и преподавательская деятельность [электронный ресурс] / И. Захаров. — Режим доступа: <http://www.warandpeace.ru>
3. Кислякова Ю. Г. Квалиметрическая технология диагностики остаточных знаний студентов: Дис.... канд. пед. наук: 13. 00. 01 / Ю. Г. Кислякова. — Ижевск., — 2002.
4. Концепции профильного обучения на старшей ступени общего образования. Система аттестации и остаточные знания. Вып. 10, 2010 [электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://pda.iam.duma.gov.ru>
5. Теоретические и методологические проблемы качества образования в Республики Беларусь [электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.charko.narod.ru>
6. Хуторской А. В. «Педагогическая инноватика: методология, теория, практика». Научное издание / А. В. Хуторской. — М. : Изд-во УНЦ ДО, 2005. — 222 с.

Аббасова К. Я., Махмудова Р. М. Проблема залишкових знань з точки зору філософії освіти.

У статті розглядаються основні проблеми виявлення та визначення вмісту залишкових знань, характеристики їх якості та основи формування з точки зору філософії освіти. Пропонуються деякі підходи щодо систематизації факторів формування компетенцій у фахівців, зокрема, деякі методики дослідження якості й ефективності навчання, а також факторів зовнішнього середовища, що впливає на цю якість.

Ключові слова: залишкові знання, система освіти, міжпредметні зв'язки, зовнішнє середовище, якість навчання, методи дослідження.

Abbasova K., Makhmudova R. The problem of residual knowledge in terms of philosophy of education.

The paper discusses the main challenges of identifying and determining the content of residual knowledge, characteristics, quality and guidelines for the development in terms of the philosophy of education. Suggests some approaches to systematize the factors to build skills among professionals, in particular, some research techniques quality and efficiency of education, and environmental factors that affect the quality. First of all, we should examine the statistical characteristics of the institution and some data on the ideology of the educational system, its organizational culture, nature and level of government regulation of processes in the educational system, social policies to improve the living standards and traditions in education, the status of a profession in society, openness to international dialogue, in a word, the system requires a preliminary analysis of the situation around education, its value base and displays a normative behavior.

The next stage – the study of characteristics of residual knowledge directly available to students and alumni from different generations. This is to ensure that the selective method to select the best examples of residual knowledge, the most successful graduates or students, in order to thoroughly examine their life and career opportunities in life that they have received through training.

Then necessary to identify the qualitative features of residual knowledge and their expression. Consideration of the actual problems of the educational process at all levels of the education system requires constant monitoring of the quality of its quality, an effective means of which is the identification and evaluation of residual knowledge.

Keywords: residual knowledge, education, interdisciplinary communication, the external environment, the quality of teaching methods.

Надійшла до редколегії 01. 03. 2013 р.

УДК 930 (4) +1: 001

С. Ш. Айтов

*Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна*

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ІСТОРИЧНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ (РОМАН І. С. ТУРГЕНЄВА «ДЫМ»)

Аналізується потенціал дослідження творів художньої літератури як джерела для реконструкції філософських поглядів і історично-антропологічних елементів соціокультурної реальності минулого (на прикладі роману І. С. Тургенєва «Дым»)

Ключові слова: історична антропологія, ментальність, філософські погляди художня творчість, І. С. Тургенєв.

Проблема роботи. Проблемою даної статті є дослідження літературної творчості як важливого чинника інформації про ментальність, філософські погляди, світогляд та соціокультурні особливості певної історичної епохи.

Метою праці виступає аналіз роману І. С. Тургенєва «Дым» з точки зору дослідження філософських поглядів, світоглядних установ та особливостей ментальності російського

суспільства, головно його «культурного шару» середини – третьої чверті XIX ст.

Огляд літератури. Окремі проблеми даної тематики були висловлені у історичних та філософських дослідженнях вітчизняних вчених другої половини XX – початку XXI ст.. Так, масштабна праця М. М. Бахтіна з філософії культури та історичній психології заснована на аналізі середньовічних та латинських літературних творів [3, с. 7]. У створеному Ю. М. Лотманом романі-реконструкції відтворено життя М. М. Карамзіна, яку (реконструкцію) дослідник назвав археологією культури [6, с. 13]. Літературні твори цього видатного письменника та історіографа розглядаються як певний інформаційний масив, що виявився «подієвою основою» для глибинного аналізу як особистості самого Карамзіна, так і історичної епохи, у яку він розпочинав свою творчу діяльність.

І. М. Супоницька у дослідженні ментальності мешканців півдня США (нащадків європейських іммігрантів) середини XIX ст. неодноразово звертається до літературних образів, створених М. Мітчелл [19, с. 228] та М. Твенем [19, с. 229-230] для пояснення особливостей ментальності та соціокультурних реалій, повсякденного життя цього своєрідного регіону Сполучених Штатів. С. В. Оболенська досліджує проблему сприйняття малоосвіченими шарами російського суспільства останньої чверті XIX ст. літературних творів Л. М. Толстого, реконструюючи в такий спосіб елементи «картини світу» цих верств населення. А. Г. Бolečух у теоретичній праці про роль літератури у історичних дослідженнях висловлює обґрунтовану думку про важливість застосування аналізу художнього методу осягнення суспільно-культурної реальності у соціально-гуманітарних студіях [4, с. 8].

Втім реалізація вказаних теоретичних підходів ще не знайшла адекватного когнітивного втілення у вітчизняних історичних і філософських (особливо у галузях філософії культури та філософії науки) дослідженнях.

Основна частина. Вельми важливим чинником для філософських досліджень та історично-антропологічних реконструкцій, у даному випадку, російських світогляду, філософських уявлень та ментальності доби середини-третьої чверті XIX ст. виступає порівняно маловідомий роман І. С. Тургенєва «Дым» (1869 р.). Він містить досить багато інформації про складний комплекс полеміки «західників» та слов'янофілів вказаних часів, причому сам Тургенєв, вельми очевидно, підтримує думки перших.

Висловленим у даному романі західницьким поглядам передували інтенсивні роздуми І. С. Тургенєва про шляхи розвитку Росії, рушійні сили прогресу своєї країни та засоби його досягнення. Суттєво важливе те, що викладені у романі у художній формі західницькі теорії є не лише поглядами самого Тургенєва, але відображують також ідейні переконання та картину світу однодумців письменника, мешкавших як у столицях російської імперії, так і у провінції. У цьому сенсі можна зробити припущення, що погляди автора «Дыма» є не поодинокими, але типовими для цієї соціальної групи прозахідницької частини російської інтелектуальної еліти.

Можливо ніхто із російських письменників-класиків середини XIX ст. не був настільки послідовним західником, як І. С. Тургенєв. А. В. Черепнін вказує, що однією із основ історичного світогляду письменника було уявлення про взаємодію історичних доль російського та західноєвропейських народів [20, с. 113]. Вчений цитує вельми показове твердження І. С. Тургенєва: «Я ніколи не визнавав тієї рокової межі, яку певні турботливі й дуже завзяті, але малоосвічені патріоти свідомо хочуть провести між Росією і Західною Європою. Тією Європою, з якою походження, мова, віра так тісно її пов'язують» [20, с. 113]. М. М. Ремізов, близько знайомий із письменником під час його життя у Парижі, (наприкінці 1870-х рр.), стверджував, що І. С. Тургенєв був цілком відданий західноєвропейській цивілізації, європейським політичним ідеалам та філософській думці й дуже бажав вільного їх розвитку у Росії [9, с. 167]. Західницьким переконанням Тургенєва буди властиві навіть певні позитивістські риси. Так він вважав за потрібне підкорення природи: «Завдання культури – вміти перемогти природу й заставити її слугувати собі» [13, с. 432].

Втім, позитивізм виявився лише відтінком західницьких ідей письменника. Мислячи раціонально та об'єктивно, І. С. Тургенєв бачив і недоліки західноєвропейської цивілізації та окремих її народів. Так, за висловом письменника, «французи ніколи в їх історії не відрізнялись глибиною і силою психологічних процесів <...> Форма завжди переважала в них над змістом» [9, с. 165]. Цікаво, що в цьому своєму судженні Тургенєв фактично солідаризується із своїм ідейним опонентом, слов'янофілом К. С. Аксаковим, стверджуючим, що «Франція є країною чисто зовнішньої й що для неї замкнена вища середина – середина духа» [1, с. 138]. Недоліками французів письменник вважав також велику національну пиху й буржуазну розважливість [14, с. 168].

І. С. Тургенєва вельми цікавила тема різниці психологій російського та європейських народів, російської й західної людини. Цей художній та інтелектуальний інтерес

письменника викликав до життя один із нереалізованих проєктів великого роману – про брак російської революционерки та французького соціаліста. У цьому романі він мав намір показати всю глибину відмінностей й взаємного непорозуміння між представниками різних народів та культур [9, с. 163].

І. С. Тургенєв негативно відносився й до радикальних революціонерських доктрин Західної Європи та до політичних практик їх втілення у Росії. Як ліберал, він навіть до мирних пропагандистів відносився вкрай скептично, а іноді й насмішливо. Політичному нігілізму він не співчував, й взагалі погано знав цю доктрину [9, с. 169]. На думку письменника «... насильницьки втручатися у народне середовище із чужими народними принципами і теоріями <...> немає ніякого сенсу. Краще дати народу повну свободу облаштуватися самому й огородити його від всіляких набігів на його життя» [9, с. 170]. Нігілістці, яка завітала у Спаське, Тургенєв чітко пояснив, що він ніколи не співчував нігілістам, що насильництво й політичний тероризм ніколи не досягають своєї мети й припиняють розвиток народів [13, с. 197].

Вельми критично письменник оцінював й побутові традиції, повсякденне життя російського народу. Всупереч поглядам слов'янофілів і О. І. Герцена, які були дуже високої думки про громади як соціально-психологічні засади суспільства, Тургенєв бачив в них механізм поневолення особистості, він неодноразово цитував слова знайомого селянина: «Хто громади не знав, той не знає петлі» [16, с. 268]. Найбільш сприйнятливим для Росії письменник вважав шлях еволюційного застосування західних просвітництва, науки і технологій. У листі Є. І. Ламберт, він, зокрема, писав: «Газоподібність Росії далека від планетарного стану. Ніде нічого міцного, твердого, ніде ніякого зерна – не мовлячи вже про верстви, самому народові цього немає» [5, с. 527].

Ця точка зору, висловлена письменником у 1861 р. не змінилася і у 1879 р. І. С. Тургенєв відзначав, що у російському народі продовжуються психічні процеси самовизначення і пошуків правди й ідеалів, в той час як, наприклад, у французькому народі закінчилася кристалізація народних пошуків, відбулася культурна тотожність всіх верств [9, с. 163]. У Росії, за суттю, існували дві культури – культура інтелектуальної еліти й народна (селянська) культура.

Драмою ідейної людини письменник вважав боротьбу останньої за інтереси народу, в той час як сама вона походила із заможного класу й існувала у зовсім іншому культурному середовищі. У цьому аспекті свого світобачення, як і в багатьох інших, Тургенєв різко розходився із слов'янофілами і іншими ідейними течіями російських державників. М. М. Ремізов вказує, що письменник вельми негативно ставився до «фанатичного візантійського слов'янофільства, яке приписувало російському народові, якусь проведенційну роль у історії й намагалося ізолювати його від впливу західної цивілізації» [9, с. 167].

На думку І. С. Тургенєва слов'янофіли, створили собі ідею про російську людину й підводили всеросійське життя під цю ідею [7, с. 214]. Важливим недоліком слов'янофільської ідеології письменник вважав і надзвичайно високу оцінку ролі громади в селянському житті як колективної засади, яка суттєво полегшувала індивідуальну свободу селян [18, с. 227].

Негативну оцінку І. С. Тургенєва отримала також ідея про російську громаду як джерело майбутнього соціалістичного устрою. Письменник вважав, що статті «Колокола» (1861) будуть сприяти розвитку серед інтелігентської молоді антизахідних настроїв й призведуть до укріплення у суспільній свідомості ідей про виключність історичного шляху Росії, а ця обставина ускладнить прогресивний суспільний розвиток [5, с. 527-528].

Виступи Тургенєва проти слов'янофільства й на підтримку прихильників західної цивілізації, що отримали гостро-полемічну форму у романі «Дым» викликали хвилю різкої критики і самого твору і його автора. Так, у газеті «Русский», М. М. Погодін назвав цю книгу «угаром, який наноситься із Заходу; зброєю росіянина, яка спрямована проти Росії», а сам Тургенєв був атестований як «странник, який все російське без винятку вважав димом» [5, с. 538]. Літературний критик вказував, що погляди письменника, свого роду нігілізм, навіяний виключно негативні вченнями Західної Європи [5, с. 537-538]. А. А. Фет у листі до Л. М. Толстого висловив вельми негативне ставлення і до художньої форми роману і до його ідейного змісту [5, с. 54]. Опублікування «Дыму» стало причиною повного розриву особистісних стосунків І. С. Тургенєва та Ф. М. Достоевського, обуреного висловленою в романі жорсткою критикою на адресу Росії [10, с. 19].

Поряд із численними критичними судженнями щодо роману, були висловлені і схвальні оцінки. Зокрема, високу оцінку цій книзі дав Д. Ф. Писемський [10, с. 27]. У листах своїм кореспондентам І. С. Тургенєв висловлював побоювання такої однострійної критиці «Дыма». 15(27).05.1867 р. він писав О. І. Герцену: «Наскільки мені відомо, «Дым»

налаштував проти мене в Росії людей релігійних, урядовців, слов'янофілів і патріотів» [16, с. 246]. 23.05.(04.06).1867 р. тому самому адресату: «Уяви, я вважаю, що Потугін недостатньо висловлюється, і в цій думці підтримує мене загальна лють, яку виклав проти мене цей персонаж» [16, с. 249]. Іще через десять днів: «Знаю, що мене лають всі, і красні і білі, і зверху і низу, і збоку – особливо збоку. Уяви собі, я навіть радий, що мій органічний західник Потугін з'явився під час цього всеслов'янського танцю з присядкою» [16, с. 253]. (І. С. Тургенєв відізвався так про всеслов'янську Етнографічну виставку, яка прийшла у Петербурзі у 1867 р.) У листі до О. Ф. Писемського від 31.05(12. 06)1867 епатажні мотиви практично відсутні і помітна стурбованість автора щодо роману: «<...> Я до сих пір, крім засудження мого роману навіть від приятелів нічого не чув, і думка невільно зароджувалась у голові. «Вже не уродця лі я створив?» [17, с. 29].

Західницькі переконання І. С. Тургенєва виражали світогляд та бачення світу багатьох інших учасників «культурного шару» Росії, які розподіляли подібний образ думок. Однак художній твір, який відобразив ідеї та погляди на світ певної соціальної групи у головному, а саме у суб'єктивній літературній формі, належав І. С. Тургенєву. Отже саме проти нього й була спрямована жорстка критика супротивників ідеології західництва. Актуальність суспільно політичних проблем Росії, які були своєрідно осмислені в «Дыме» і вельми гостра форма їх аналізу, обговорення на сторінках роману, зумовили сприйняття його читачами перш за все як публіцистичного твору. Ця обставина дала підстави О. М. Пескову назвати «Дым» ідеологічним романом [12, с. 51]. Першопочатковому замислу роману (1862) передувала полеміка Тургенєва із представниками революційної російської еміграції, мешкавшими у Лондоні про історичні шляхи розвитку Росії, яка завершилася сваркою письменника з О. І. Герценом [2, с. 18].

Доведеним фактом, як вказує А. І. Батюто, є та обставина, що полеміка з соціально-політичної проблематики І. С. Тургенєва і О. І. Герцена стала основою всієї ідейно-світоглядної, філософської і суто публіцистичної складової роману «Дым». Остання знайшла повне відображення у монологах Созонта Потугіна, апологета суспільних і науково-технологічних досліджень західної цивілізації. В свою чергу, гострі висловлювання цього літературного персонажу є відображенням усталених західницьких поглядів самого Тургенєва. Іще до написання роману письменник заявив: «Я – корінний і невинуватий західник, і ні в якому разі цього не приховував і не приховую» [18, с. 222]. Цікаво, що від свого кредо письменник не відмовився і під впливом змінюваної у Росії у 1863-1864 рр. внутрішньополітичної ситуації, політичного зросту консервативних настроїв [8, с. 11].

Найбільш важливою суспільною проблемою розвитку Росії західник Тургенєв вважав необхідність засвоєння соціумом та державою кращих надбань західноєвропейської культури, науки, технічного прогресу [5, с. 526]. За думкою письменника, яку висловив його протагоніст у «Дыме» Потугін, культурні дослідження слід переймати у Заході вибірково, відповідно до «місцевого колориту», тобто історично-культурних й соціально-психологічних особливостей росіян і Росії. Подібно до І. С. Тургенєва, Потугін вельми високо оцінює реформи Петра I й інтенсивність соціокультурних запозичень під час правління цього монарха [20, с. 131]. На відміну від тієї доби, у сучасні Потугіну (і Тургенєву) часи, тобто у середині XIX ст., Росія запозичувала переймала у Заходу не корисні для суспільства інновації – технології, знання, методи організації праці, а застарілі соціально-політичні доктрини, головним чином, утопічні (вчення Сен-Симона, Фур'є) [15, с. 83]. Разом з тем, «нетямуща» Росія не бажає вчитися у Західній Європі, а навпаки, звинувачує Захід у «загніванні». Останній же «б'є Росію за всіма пунктами». Слов'янофіли – головні опоненти європейської ідеї – живуть майбутніми перемогами, тоді як Росія, за думкою Потугіна, у цілі десять століть нічого свого не створила «.. ані в суді, ані в науці, ані навіть у ремісництві» [15, с. 26-27]. Втім, останні висловлювання є скоріше полемічною витівкою, а не висновком об'єктивного історичного аналізу.

Особливо різкі нападки гіперкритичного Потугіна були викликані так званім «самородництвом», тобто таким явищем, коли талановиті у мистецтві та науці люди не вважали за необхідне цілеспрямовану і систематичну освіту і розвій своїх здібностей. Потугін вважає «самородництво» цілим суспільним явищем, яке з його точки зору можливе там, де немає ані справжньої науки, ані справжнього мистецтва [15, с. 80].

Аналізуючи висловлювання цього персонажу «Дыма» можна реконструювати систему світогляду і ментальності і самого Потугіна (а значною мірою І. С. Тургенєва), і цілої суспільної групи радикальних російських західників середини XIX ст. (й не тільки). До елементів цієї культурно-психологічної системи належать такі чинники, як: необхідність культурних запозичень у Заході, історична відсталість Росії, шкода для суспільства «самородництва» як соціального феномену, гостре неприйняття ідеї історичної і культурної самотності Росії.

Висновки. Таким чином, аналіз класичного художнього твору, зокрема роману І. С. Тургенєва «Дым», може бути вельми істотним джерелом інформації для вивчення певної історичної епохи, її світогляду, особливостей ментальності, філософської думки. Серед філософських аспектів аналізу роману «Дым» можна відокремити елементи історично-філософський, філософсько-історичний та філософсько-науковий. Перший створює важливу інформацію, надана (в художній формі) щодо світоглядного діалогу російських західників та слов'янофілів. Філософсько-історичний елемент утворюють роздуми героїв роману (які відображують певні соціальні групи) про цілі та історичні шляхи розвитку Росії. Філософсько-наукова складова полягає в спробі інтегрувати в когнітивний простір наукового пізнання (в даному випадку переважно історичного) дослідження соціально-культурної реальності минулого художницькими методами.

До історичних, головно, історично-антропологічних аспектів аналізу даного твору І. С. Тургенєва, можна віднести дослідження такої проблематики, як ментальність та світогляд певних соціальних груп Росії середини XIX. ст. Вказані дослідження можуть бути розподілені на наступні елементи: ментальність і світогляд радикальних західників, соціокультурні стереотипи відношень Росії та західноєвропейської цивілізації; вплив установок ментальності та світогляду соціальних груп на історичний розвиток суспільства (відповідно до роману «Дым» – російського соціуму середини XIX ст.).

Бібліографічні посилання:

1. Аксаков, К. С. О некоторых современных собственно литературных вопросах [Текст] / К. С. Аксаков / Вопросы философии. – 1990 – №2.
2. Батюто, А. Н. Тургенев – романист [Текст] / А. Н. Батюто. – М. :Наука, 1972.
3. Бахтин, М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса, [Текст] / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1965. – 500 с.
4. Болебрух, А. Г. История и художественная литература: к специфике социальной рецепции [Текст] / А. Г. Болебрух // Гуманитарный журнал. – 2011. – Зима – Весна. – с. 3-11.
5. Кийко, Е. М. Пояснительная статья [Текст] / Е. Н. Кийко / Тургенев И. С. – ПСС. Т. 7 – М., 1978.
6. Лотман, Ю. М. Сотворение Карамзина [Текст] / Ю. М. Лотман. – М. : Книга, 1987.-336с.
7. Луканина, А. М. Моё знакомство с Тургеневым [Текст] / А. М. Луканина / С. С. Тургенев в воспоминаниях современников. - т. 2. – М. : Наука, 1969.
8. Минаков, А. Ю. Консерватизм в России [Текст] / А. Ю. Минаков, А. В. Репников / Русский консерватизм середины XVIII – начала XX века. Энциклопедия. – М. : РОСПЭН, 2010. – 639 с.
9. Н. М. Черты из Парижской жизни И. С. Тургенев [Текст] / Н. М. / И. С. Тургенев в воспоминаниях современников. – в 2. т. – т. 2. – М. : Наука, 1969.
10. Никитина, Н. С. И. С. Тургенев в переписке с писателями [Текст] / Н. С. Никитина / Переписка И. С. Тургенев. – Т. 1. – М. : Наука, 1986.
11. Оболенская, С. В. Солдаты читают Толстого [Текст] / С. В. Оболенская / Одиссей 2001 – М. : Наука, 2001. – с. 287-310.
12. Песков, А. М. «Дым» И. С. Тургенев и «Евгений Онегин» А. С. Пушкина [Текст] / А. М. Песков // Литературная учёба. – 1983.- №4.
13. Полонский, Я. П. И. С. Тургенев у себя в его последний приезд на родину [Текст] / С. Л. Толстой / И. С. Тургенев в воспоминаниях современников. – в 2-х т. т. – т. 2. – М. : Наука, 1969.
14. Толстой, С. Л. Тургенев в Ясной Поляне [Текст] / С. Л. Толстой / И. С. Тургенев в воспоминаниях современников. – в 2-х т. т. – т. 2. – М. : Наука, 1969.
15. Тургенев, И. С. Дым [Текст] / И. С. Тургенев. М. : Художественная литература 1986.
16. Тургенев, И. С. Переписка [Текст] / И. С. Тургенев. – М. : Переписка. Том 1 – М. : Наука, 1986.
17. Тургенев, И. С. Переписка [Текст] / И. С. Тургенев. Переписка. – том 2. – М. : Наука, 1986.
18. Тургенев, И. С. По поводу «Отцов и детей» [Текст] / И. С. Тургенев Статьи и воспоминания. – М. : Художественная литература, 1981.
19. Супоницкая, Н. М. Южанин: рыцарь или янки? [Текст] / Н. М. Супоницкая / Одиссей. 1999. – М. : Наука, 1999. – С. 228-244.
20. Черепнин, Л. В. Исторические взгляды классиков русской литературы [Текст] / Л. В. Черепнин. – М. : Наука, 1986.

Айтов С. Ш. Философские и историко-антропологические аспекты художественного творчества (роман И. С. Тургенев «Дым»).

Анализируется потенциал исследования произведений художественной литературы как источника для реконструкции философских взглядов историко-антропологических элементов социокультурной реальности прошлого. (на примере романа И. С. Тургенев «Дым»)

Ключевые слова: историческая антропология, ментальность, философские взгляды, художественное творчество, И. С. Тургенев.

Aytov S. Philosophical and historical and anthropological aspects of art (Novel I. S. Turgenev «Smoke»)

Analyzing the expression of the character «Smoke» can reconstruct the system of philosophy and mentality

and most Potuhna (and largely I. S. Turgenev), and the whole social group of radical Russian Westerners mid-nineteenth century. (And not only). The elements of this cultural and psychological systems include such factors as: the need for cultural borrowing from the West, historical backwardness, harm to society «samorodnytsva» as a social phenomenon, acute rejection of the idea of the historical and cultural identity of.

Thus, the analysis of classical art, including novel I. S. Turgenev's «Smoke» can be very significant source of information for the study of a particular historical epoch, its outlook, features mentality philosophical thought. Among the philosophical aspects of the analysis of the novel «Smoke» can separate the elements of historical and philosophical, philosophical, historical, philosophical and scientific.

The first provides important information provided (in the form of art) on the philosophical dialogue Russian Westernizers and Slavophiles. Philosophical and historical reflection element constitute the characters of the novel (which reflect certain social groups) about the aims and historical development of Russia. Philosophical and scientific component is to attempt to integrate cognitive space of scientific knowledge (in this case mainly historical) research on the socio-cultural reality of the last artistic methods.

The historical, mainly, historical and anthropological aspects of the analysis of this work I. S. Turgenev, include the study of such issues as the mentality and outlook of certain social groups in the mid XIX. st. These studies can be divided into the following elements: the mentality and ideology of radical Westerners sociocultural stereotypes relations of Russia and Western civilization, the impact installations mentality and ideology of social groups on the historical development of society (according to the novel «Smoke» – Russian society the middle of the nineteenth century.).

Keywords: historical anthropology, mentality, philosophical thought, artistic creation, I. S. Turgenev.

Надійшла до редколегії 01. 03. 2013 р.

УДК 111

О. Н. Андреева

Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, г. Тамбов

РЕФЛЕКТИВНОЕ ВОПЛОЩЕНИЕ МОДУСОВ БЫТИЯ В КУЛЬТУРЕ С ПОЗИЦИЙ «СЕМАНТИЧЕСКОГО»: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Онтологические модусы «бытие в себе», «бытие для себя» и «бытие для другого» имеют различные семантические позиции, обусловленные содержанием и структурой модусов и составляющих культуры. Релевантным для воплощения бытия с позиций «семантического» является интерпретация смыслов вербальных и невербальных компонентов культуры.

Ключевые слова: культура, бытие, модусы бытия, онтология, семантические релеванты, «возможное», «сущее», «должное», «семантическое», рефлексивное воплощение, интерпретация, семасиология.

Культура как явление бытия, как его отражение и развитие, в конечном счёте, как само бытие всецело и всеобъемлюще. «Бытие» и «культура» – взаимопроникаемые и взаимодополняемые категории: начало бытия как акта существования и развития всего сущего подразумевает начало (возникновение) и развитие культуры как смысла существования, как фокуса передачи и движения знаний, мыслей; как идея существования бытие может актуализироваться только как развитие культурных знаний, культурных смыслов, культурных понятий. Объективация и интерпретация всего сущего происходит в рамках составляющих культуры как онтологического процесса. Объективация как система мыслей предметной сферы и интерпретационных полей порождают разность культур, то есть разность онтологий, в связи с чем «онтологию можно расценить как семантическое ядро культуры, производящее смыслозначимые каркасы мира» [6, с. 163]. В большинстве практик осуществления составляющих культурных систем онтологические фокусы реализуются в составе так называемых «модусов бытия»: «бытие в себе», «бытие для себя», «бытие для другого». Каждый модус бытия не существует изолированно; между ними наблюдается непрерывное взаимодействие и взаиморазвитие при реализации культурных сценариев. Модусы бытия показывают постоянное развитие культуры как основы бытия, жизнедеятельности социума, индивида.

В философии модусы бытия как семантические релеванты культуры не могут рассматриваться отдельно от их воплощения, реализации. Бытийность модусов проявляется не только в их существовании, развитии, но и в их воплощении, представлении, в передаче смыслов. Онтологические основания культуры, воплощение модусов бытия рассматривались в трудах современных философов, в частности, П. Гуревича, Г. Зиммеля, В. Ильина, М. Кагана, П. Сорокина, В. Степина и др.

Акты различного рефлексивного воплощения модусов бытия чаще всего триедины: «бытие, взятое с позиций «возможного», «бытие, взятое с позиций «сущего» и «бытие, взятое с позиций «должного» [6, с. 166]. «Возможное», «сущее» и «должное» – это не что иное, как категориальный аппарат мышления, рассмотрение бытия как воплощения